

Ruth Mirov 80

Mullu 24. novembril sai rahvaluuleteadlane Ruth Mirov 80-aastaseks. Tema mälestustest, mis tänastele ja tulevastele lugejaile on kui jutustused ennemuistsest ajast, valisime avaldamiseks katked, mis meenutavad päris algust – lapsepõlvkodu Viljandis.

Mälestuskilde lapsepõlvest Viljandis

Viljandis elasime Posti 14 (Akelbergi majas) ja Jakobsoni 34 või 36 (Viitoli maja). Jakobsoni tänavalt on mul juba igasuguseid mälestusi. Korter asus majas Jakobsoni ja Kõrgemäe tänava nurgal, puumaja muidugi, nagu enamik tollaseid elumaju Viljandis (maja on praegugi olemas). Üle Kõrgemäe tänava oli vastas Viljandi Haridusseltsi Tütarlaste Gümnaasiumi hoone. Korter oli avar – neli tuba ja köök. Kaks sissekäiku – tänavalt ja hoovilt. Hooviuksest pääses kööki. Köögi juures oli ruumikas panipaik. Tänavalt tulles esimest ruumi võiks pidada ehk avaraks esikuks, mitte päris toaks. Minu meelest oli korteris veevärk ja kanalisatsioon, ei mäleta vee- ja solgiämbrite tassimist, nagu hiljem Nõmmel. Nüüd loengi Viljandit tutvustavast brošüürist, et Viljandi oli üks esimesi linnu Eestis, mis sai endale veevärgi, kanalisatsiooni ja tänavavalgustuse; kanalisatsiooni rajamisega oli algust tehtud juba 19. sajandi lõpus. Aga kemps oli meie Jakobsoni tänava korteris iseäralik – magamistoa nurgast oli eraldatud kolmnurkne kambriku maast laeni seinaga, milles oli üks. Kambrikeses oli see koht, ilma veeta muidugi. Aga ei mäleta, et kemps oleks haisenud, samuti ei mäleta, kuidas seda tühjendati. Polnud ju lapse asi.

Vanemad töötasid mõlemad telefoniside alal uhkes valges kivimajas Vabaduse platsi ääres. Siis oli see Eesti Panga maja (maja on praegugi alles), selle vastas on keskaegne Jaani kirik. Vabaduse platsil oli ka kõrge Amandus Adamsoni skulptuuridega Vabadussõja monument (nõukogude ajal see hävitati). Nii et Eesti ajal oli väljak väga esinduslik. Isa oli Viljandimaa Telegraafi-Telefoni Võrgu tehnilise osakonna juhataja. Selle ametikoha tõttu oli meil kodus telefon nii kaugele kui mäletan, sest isa pidi olema kursis liinide tehnilise olukorraga. Telefon oli tol ajal kodus üsna vähestel. Teine tol ajal kaunis haruldane asi oli raadio. Et isa oli sidetehnika mees (ka I maailmasõjas oli ta sidepolgus), ehitas ta raadio ise. Ta oli küll kuldsete kätega ja sai hakkama igasuguste töödega (II maailmasõja järel pööras endal isegi ülikonna ümber – päris rätsepatöö!), aga millegipärast jäi see raadio (töötas muide väga hästi) ilma kastita. Niisugusena seisis ta isa laua nurgal kogu minu lapsepõlve ja varase nooruse – ilusa, marmoralusel kirjutuslaua-garnituuri kõrval – ja kõik võisid imetleda selleaegse raadio sisu: lambid, peene vasevärvi traadi poolid, takistid, nupud, skaala jms.

Siinkohal veel mõnest esemest. Aastatel 1929–1933 aset leidnud ülemaailmse majanduskriisi ajal oli väärtust kaotava raha paigutamiseks ostetud emale kaks eset – kuldkäekell ja õmblusmasin. Käekella andis emale mulle keskkooli lõpetamise aegu. Kel-

laga on seotud selline lugu: olime, ema, minu vend Kalju ja mina, Uueveski oja basseinis suplemas. Ema oli parajasti kaldal peesitamas, kui märkas, et Kalju läheb liiga sügavale vette ja sööstis, kell käe peal, teda päästma. Poisil polnud häda midagi (oskasime ennast siis juba vee peal hoida), aga kell sai läbimärjaks, kuid kuivas ära ja käis edasi. Õmblusmasinat ei hakanud ema kunagi kasutama. Ma ei tea, kas ta käterättigi oskas palistada. Häda sunnil hakkasin sõja ajal ja pärast sõda õmblema hoopis mina. Mingsuguse aja sõja- ja segastel aastatel oli õmblusmasin, nagu mõned muudki paremad asjad, maasse peidetud. Arvatavasti ikka hulga aega ja halvasti niiskuse vastu kindlustatud, nii et vineeriga kaetud puukast sai kahjustada, ja selle viskasin kunagi hiljem ära. Masin aga seisab mul kapis ja töötab veel praegugi.

Tagasi isa juurde. Oma ameti tõttu oli isa suviti kodust palju ära, sest ta pidi isiklikult vastutama telefoniliinide korrasoleku eest Viljandi linnas ja maakonnas ning ta oli väga korralik ja kohusetruu. See tähendas, et ta käis mööda Viljandimaad telefoniliine kontrollimas ning liine ehitavaid ja korrastavaid töölisi juhendamas, peamiselt jalgrataga, aga pikki maid vantsis ka jala, raudtee lähistel sai mõnikord kasutada rongi või dresiini. Isa oli ahelsuitsetaja. Kui vaadata fotosid, mis on tehtud välitöödelt, on isal sõrmede vahel enamasti pabeross (tavaliselt oli see Orient), mille ta fotoaparaadi klõpsu tegemise ajaks on suust võtnud. Virumaal isa sugulasi külastades oli mul suur edu, kui ma puupulgakese abil järele ahvisin, kuidas isa särki selga paneb, ainult särgi üle pea tõmbamise hetkeks suitsu suust ära võttes. Mõnikord valmistas isa paberosse ise poolfabriikatidest. Müügil olid suuremad karbid tühjade hülssidega ning eraldi sai osta ka tubakat. Abivahendiks paberosside toppimisel oli hülsihoidja ja asjakohane varras.

Ema oli telefonipreili. Telefonikeskjaamas olid kommutaatorid – terved seinad pistikupesadega. Need, kes telefonikõnet soovisid, pidid kõigepealt ühenduma keskjaamaga, kus telefonipreilid kuulasid ära nende soovi ja ühendasid vastava numbriga, s.t torkasid stepslike kommutaatoril õigesse auku. See oli põnev. Ega laste kaasavõtmine töökohale olnud lubatud, aga mõned korrad saime ikka ema vaatamas käia ja telefonipreilide tegevust jälgida. Seal nägin ka telegraafiaparaadiga töötamist (põhimõtteliselt Morse-meetodil), ema küll sellega ei tegeelnud. Ema lemmikharrastuseks oli kinos käimine ja muidugi ujumine, ta oli hea ujuja.

Mul oli vanem vend Kalju ja noorem õde Helgi. Minust aasta ja kolm kuud vanem Kalju oli Tootsi sorti poiss. Kui

Kalju ja Ruth Lossimägedes (~1933.a.).
Foto Ruth Mirovi erakogust.

Kalju, Ruth ja Helgi, taustal Jaani kirik (~1934.a.). Foto Ruth Mirovi erakogust.

tädi Idal (ema õde) hing täis oli, siis ta ütles, et Kalju on ulakas, sõnakuulmatu, kasvatamatu jms, ema meelest oli Kaljul elav fantaasia. Minu arust oli Kalju põhitegevus ja elu eesmärk minu kiusamine. Tema jõud ja mõistus käis minust üle. Küll ta võttis ära minu raamatuid, pliiatseid ja pabereid. Segas ja nügis igatemoodi, kui ma tahtsin vaikselt joonistada või raamatut lugeda. Tänaval käies astus ikka paar sammu minu ees. Siis jäi äkki seisma ja kui ma pidama ei saanud, hakkas togima ja ütles: "Loll plika, ei oska tänaval käia, jookseb teisele selga!" Teisest küljest – ega mul paremat mängukaaslast kuskilt võtta olnud. Tuttavate lastega saime mängida ainult siis, kui nemad meil või meie neil külaskülas olime. Õuel oli vähe lapsi, ümbruskonnast mõni vahel käis. Õuepealses

väikeses majas oli üks umbes minuvanune tüdruk, aga juhtus kaunis harva, et me ühel ajal hoovis olime, perekondlikult me läbi ei käinud. Pealegi polnud temaga kuigi huvitav.

Helgi oli minust kolm aastat noorem. Tema kohta kehtivad kõik positiivsed sõnad: ilus, hea, tark. Pesamuna ja silmaterana parimas tähenduses. Väike Helgi suri, kui ta oli vaevalt kolme ja poole aastane. Diagnoos – tuberkuloosne meningiit, mis oli tol ajal täiesti ravimatu haigus. Helgi surm oli perekonnas kohutav tragöödia. Matusetalitus toimus kodus, väike valge kirst oli keset suurt tuba. Esimest ja viimast korda elus tabas mind hüsteriahoog – korruga tuli peale nutt ja naer. Surusin ennast postamendil seisva suure asparaaguse taha nurka, kaks kätt suul, et ükski hääl välja ei pääseks. Mõni piiks ehk ikka tuli, aga arvatavasti ei pannud keegi mind tähele. Olin suur tüdruk, aga matusetest ei mäleta ma midagi. Isegi mitte seda, kuidas kirst meie kodust, Jakobsoni tänava lõpust surnuaiale jõudis. See on ju päris pikk tee, läbi terve südalinna. Helgi hauaplats on surnuaia linnakeskuse poolses servas. Meelde on jäänud kellegi öeldu – Helgi saab nüüd alati vaadata oma kirikut. Helgi ristiti võrdlemisi suure lapsena, ta oli vähemalt kahe ja poole aastane, ja ristimine toimus Pauluse kirikus. Sellepärast ütles Helgi alati, kui mäe otsas kõrguvas ilusast punakast Pauluse kirikust möödusime: "See on minu kirik."

Helgi surmast ei toibunud vanemad päriselt kunagi. Eriti ema, kes süüdistas ennast, et oli võtnud meie juurde elama onu Äрни, kellelt Helgi võis tuberkuloosi-nakkuse saada. Muidugi võis see nii olla, sest tuberkuloos on kergesti nakkav. Aga neid pisikuid leidus õhus igal pool. Meie perekond sai sellest haigusest kõvasti kannatada, aga see oli juba pärast sõda. Siis aga oli laste moehaiguseks nn näärmetuberkuloos, mida iseloomustas

kerge pärastlõunane palavik. Minul oli niisuguse palaviku perioode veel keskkooli ajalgi, ja see oli hea popitegemise põhjus.

Kuigi isa meiega eriti ei tegelnud, mäletan siiski jalutuskäike isaga. Need toimusidki kas kevadel, sügisel või talvel. Kevadel kõndisime mööda Valuoja linnasüdame poolset kallast (seega siis nüüdse Ugala teatri vastaskaldal). Sügisest ja talvest mäletan jalutuskäike Lossimäel. Ühel talvisel käigul ütles isa Jaani kirikust Lossimäe poole mineval teel, et selle suure tänavalaterna all käib karutaat ajalehte lugemas. Selle laternaposti all näen praeguseni karutaati lehte lugemas.

Emaga liikusime linnas palju rohkem. Sageli olime kaasas asjalikkudel käikudel – poes, turul, laadal. Poodidest meeldis mulle kõige rohkem nn koloniaalkauplus. Nimi on sellest, et neis müüdi suurriikide koloniaalvaldustest pärinevaid ja muidu eksootilisi kaupu – kohvi, teed, kakaod, apelsine, banaane, maitseaineid jms. Juba selle kaupluse lõhn oli vapustav ja hõljub siiani ninas. Kakaod ja šokolaadi saime lapsena päris sageli, apelsine ja banaane peamiselt pühade ajal. Apelsinid olid ükskaaval kirjusse siidpaberisse mähitud, kirjad ilmselt reklaamisid firmat, aga see mind loomulikult ei huvitanud. Kirjusid siidpabereid sai aga mängimisel kasutada. Meelde on jäänud veel kuivatatud kookospähkli tükid.

Turgu ma eriliselt ei mäleta, küll aga laata. Viljandis oli ju Põllumajandusselts uhkes punakas kivimajas Tallinna maantee ääres (selts oli asutatud juba C. R. Jakobsoni poolt). Viljandimaa oli Eesti viljakamaid piirkondi, seal olid suured, rikkad mulgi talud. Laata oli väga rikkalik (asus vist umbes samas kohas, kus praegune turg), seal oli igasuguseid imeasju – hiigelsuuri kapsaid, kõrvitsaid ja muid ilusa väljanägemisega

vilju – õunu, pirne, ploome. Parimad olid “Suislepa” õunad, seest roosakad. Oli huvitavaid ja ilusaid, mõnikord ka hirmutavaid loomi ja linde. Oli karusell, tsirkusetelk ja teisigi esinejaid. Ja muidugi oli seal fotograaf, kellel olid suured pildid laevade ja muu sellisega, ka igasuguseid esemeid, millega koos võis lasta end pildistada. Aga rohkem kui muu, on meelde jäänud pime kerjus, kes istus maas ja laulis oma kehvakese viiuli saatel: “Seal, kus rukkiväli legendikul heljub, kõrge kuusik kohab mäenõlvakul [--] Tahan koju jõuda, võtan reisikepi, kuid mu õnnemaa on kadund paradiis...” See löikas lapselegi südamesse.

Suvistel linnatänavatel müüdi üht-teist, näiteks värskelt suitsetatud räimi ja värskelt keedetud vähke. Ema neid ka os-

Taas Lossimägedes: onu Kibe, tädi Leeni, ema, tädi Marta, isa; lapsed: Ruth, Kalju ja Helgi (1935.a.). Foto Ruth Mirovi erakogust.

tis. Vähke oli tol ajal ikka nii palju, et neid võinuks Uueveski oja looduslikust, paisutamata osast palja käegagi püüda. Seal me neid kive kangutades elusalt nägime, olid mustad, mitte punased nagu keedetult.

Muidugi müüdi suvel linnas jäätist, jäätisekärudest. Vahvlitorbikute sisse pandi väikse kulbikesega vanilje-, sidruni- ja šokolaadijäätise kerakesi. Emaga linnas ringi liikudes saime alati jäätist. Ema oli meil helde, raha kokkuhoidmine ja arvestamine ei kuulunud tema loomusesse.

Ema, nagu öeldud, armastas ujuda. Ujumiskohti oli kaks – Viljandi järv ja Uueveski oja bassein. Kodust sai järve äärde kõige otsemalt mööda Kõrgemäe tänavat, aga sageli läksime südalinnast, laskudes alla mööda treppe (Trepimäe tänav, umbes 150 astet). See oli väga ilus tee, osaliselt äärestatud pergolaga, nii et rohelistest lehtedest katus oli pea kohal. Umbes trepistiku keskkohas olid tee kõrval tenniseväljakud, kus alati mängisid ilusad noored inimesed ilusates valgetes riietes. Ka pallid olid siis valged. Lapse silmis oli see midagi muinasjutulist – nagu printsid ja printsessid.

Meelisjalutuskohaks olid muidugi Lossimäed, kus asuvad ordulossi varemed. Laste peamiseks atraktsiooniks oli Rippuv sild, mis sealt üle minnes natuke kõikus ja see oli mõnusalt jube. Kohe Rippuva silla juures oli fotograaf oma statiivil seisva fotoaparaadiga, mis oli kaetud musta riidega, see eemaldati pilditegemise ajaks. Peaegu et staatsionaarse fotograafi tõttu on meie käimised Lossimägedes jäädvustatud õige mitmel fotol – kas lapsed üksi või suuremad seltskonnad.

Kuna vanemad käisid mõlemad tööl, olid meil teenija (nagu tollal koduabilist nime-tati). Teenija ülesanne oli lastehoidmine, söögitegemine ja koristamine. Küllap ka jooksev pesupesemine. Suurt pesu talvel ei pestud (talved olid siis külmad ja lumerohked), seda koguti kevadeks. Siis olid suured pesupäevad, ja selleks palgati pesunaine. Õue peal oli pesuköök, seal siis pesunaine rahmeldas. Pesupäeval keedeti alati hapukapsasuppi, milles oli hästi palju rasvast sealiha. See pidi olema traditsiooniline pesunaise söök. Vist pakuti sinna juurde ka pitsi viina, aga päris kindel ma selles pole. Õue pandi üles pesunööriid, kuhu linad kuivama riputati. Nööriid tõsteti kõrgemale pesupuude abil, et pesu rohkem tuule kätte lehvima pääseks. Kui kuivad linad nõõrilt maha võeti, siis kõigepelt neid sikutati, pesunaine ühest otsast, teenija teisest, ja siis klopiti taas sirgemaks. See oli meie, laste, rõõmuhetk: istusime maha klopitavate linade alla ja nii vahva oli, kui tekkiv tuul meie päid patsutas. Kokkulapatud linad pandi esialgu suurde pesukorvi (see pesukorv on olnud mu tütarde esimeste elunädalate hälliks; nüüdseks umbes 75-aastane pesukorv on praegugi alles ja arvestades hilisemat vintsutamist ühest puukuurist teise, suhteliselt heas korras). Linu ja käterätte ei triigitud, neid rulliti, suur pesurull oli maja keldris. Pesurulli lükkas ka kaks inimest: üks ühest, teine teisest otsast. Suure vastutuleku korras söidutati rullil vahel lapsi. Kõige selle tõttu on pesupäevad hästi meelde jäänud.

[---]

Jõuludeks kingiti meile raamatuid, joonistamistarbeid, mänguasju, lauamänge. Meil olid igatahes “Kits”, “Reis ümber maailma” ja kabe. Maiustusi kingiti ka – šokolaadist jõuluvanased, päkapikke, šokolaaditahvleid jms. Laste sünnipäevi tähistati aga lihtsalt: samuti mõne väikese kingitusega ja küpsetati kringlit – rosinaid nii et mustab. Tavapä-rased mänguasjad, nagu kelk, pallid, täheklotsid, liiväämbrid ja -kühvlid olid meil olemas. Minul paar nukku ja nukuvanker, üks oli kindlasti neegrinukk, need olid siis

moes. Kaljul olid tinasõdurid. Kui tagantjärele mõelda, olid tinasõdurid kihvtid mänguasjad, mitte sellepärast, et nendega sai sõda mängida, vaid sellepärast, et nad olid omal kombel stiilsed. Väga palju meil mänguasju polnud. Aga olid veel värvipliatsid ja joonistusvihud, sai joonistada pilte, teha paberist nukke jms. Harrastasime ka paberil mängitavaid mängu, nagu "Trips-traps-trull", "Poomine", "Laevade põhjalaskmine". Üks lauamäng oli veel, milleks tuli ise teha mänguvahendid – need olid väikseks nelinurgaks kokku volditud kompekipaberid. Tegime neid kohe hulga. Mängu nimi oli "Konfetka" ning peopesaga vastu laua serva lüües tuli oma konfetka lennutada teise oma peale ja nii see endale saada. Kompekipaberid olid üldse toredad asjad, mõnel neist jooksid pildiseeriad, Max ja Moritz näiteks. Mängimine käis ikka oma pere ringis, sageli soostus mõni täiskasvanu meiega mängima.

Üht-teist meisterdada oskasime ka. Üks omatehtud mänguasi oli hampelmann (hü-piknukk). Seda aitas teha isa. Sobiva paksusega papile joonistati hampelmanni keha koos peaga. Käed ja jalad joonistati eraldi, jalad veel põlvest kahes tükis. Nägu ja riided joonistati peale ja värviti sobivalt, näiteks üks pool kostüümist roheliseks, teine pool punaseks. Pähe pajatsimüts. Siis lõigati tükid välja. Käed ja jalad kinnitati nõoriga keha külge, nii et üks sõlm oli ees, teine taga. Tagumist külge ei värvitud. Sinna seoti tõmbamise nõor niimoodi, et käed ja jalad olid keskelt allarippuva nõorijupiga paraja lõtvusega ühendatud. Hampelmann riputati seinale, ja kui 30-40 cm kehast allapoole rippuvast nõorijupist tõmmata, siis hampelmann tantsis – käed ja jalad liikusid. Teine ripp-mänguasi oli veel. See oli parajasti moes olev jo-jo, millega viitsid aega isegi täiskasvanud. Kahe sukaseene moodi asjanduse vahele oli paigutatud kumminõör nii, et kätt liigutades liikus jo-jo üles-alla. Teine selline mitte just arukas, aga vähemalt naljakas mänguasi oli jonnipunn (siis kutsuti vanka-stanka): umbes 10-sentimeetrine silindrikujuline narrimütsis nukuke, millel oli raskus põhjas, nii et pikalipandult tõusis ta kohe ise püsti. Meil oli ka üleskeeratavaid mänguasju, aga kardan, et minu mälus lähevad need segi samasugustega minu laste ajast. Üks oli igatahes nokkiv tibupoeg.

Loomulikult oskasime kastanimunadest ja tammetõrudest teha tikkude abil inimesi ja loomi. Isa õpetas meile ka pajuvile tegemist, mida ta ise karjapoisina oli õppinud valmistama. Isa tehtud vilega sai vilistada, meie omad ei õnnestunud, häält ei tulnud. Laadalt sai osta saviparte, mis ka puhumisel häält tegid.

[---]

Toidust õpetati meid kodus lugu pidama: mahapudenenud leivaraaski tuli kohe üles korjata. Seda nõudis eriti isa, kes oli pärit kümne-lapselisest taluperest (Jõhvi lähedalt, Pagari külast) ja tundis põhjani seda tööd ja vaeva, mida tuli näha söögivilja ja loomade kasvatamisel. Tema kodus pääsesid lapsed söögilaua äärde alles pärast seda, kui tööinimesed olid söömise lõpetanud. Oma kogemustel põhineva õppetunni leiva väärtusest saime sõja- ja pärastsõja-aastatel, nii et kogu elu olen püüdnud majapidamist selliselt korraldada, et toitu ei tuleks ära visata.

Ei mäleta, et mind oleks lausa lugema õpetatud, nähtavasti hakkas lugemisoskus mulle Kaljust külge. Lasteraamatuid meil igatahes oli. Enamasti olid need õpetlikud lood, igasugused Seene-Mikud ja Pambu-Peedud, aga oli ka tuntud muinasjutte nagu "Hunt ja Punamütsike" ning "Hunt ja seitse kitsetalle". Kindlasti oli paar Viljandi grafoomaanliku kirjamehe Anton Suurkase väikseformaadilist värsiraamatukest. Omamoodi põhjusel on meelde jäänud üks ilusate piltidega suuremas formaadis raamat neegripoi-

sist, kes elas kuumas Aafrikas ja kellel oli kaksikvennaks Mikk: sama vana, sama pikk, oli lõpuks samutigi. Mind mõned asjad häirisid: kõigepealt see, et kaugel Aafrika poisi vennal on nii koduse kõlaga nimi, ja siis veel see, et kui on kaksikvend, siis peab ju kohe olema sama vana ja sama pikk. Laps ju mõtleb.

Ajalehti lugesime ka. Ma ei mäleta, misnimeline leht meil kodus oli. Igatahes oli lehel jutulisa kahe järjejutuga. Üks oli armastusromaan, see mind ei huvitanud. Teine oli seiklusromaan, seda lugesin alati suure põnevusega. Naljanurka uurisin samuti. Mingil moel olime ka uudistega kursis. Ajab naerma, kui mõni tänane tegelane või koguni ajaloolane ütleb või kirjutab, et ei teatud, mis Venemaal toimub. Meie, lapsed, teadsime küll, et Venemaal on asjad pahasti. Kogu aeg olid seal mingisugused puhastused ja inimesi pandi vangi, lehes ju kirjutati nii. Ka Hispaania kodusõjas oli meil oma pool valitud, me olime Franco vastu ja nende teiste poolt. Kes need teised olid, seda me endile eriti ei teadvustanud. Olime nende poolt, kellele meie meelest liiga tehti. Nüüd tagantjärele võib öelda, et olime lastena kõvad kommunisti- ja fašismivastased. Nali muidugi. Aga eks see midagi ikka näitab, ennekoike vanemate hoiakuid.

[---]

Siis jõudis kätte päev, kui minul tuli kooli minna. Ikka sellesse üle tänava asuvasse Viljandi Haridusseltsi Tütarlaste Gümnaasiumi. Kooli patroon oli Jaan Lattik, Viljandi Pauluse kiriku (siis Maakoguduse) pastor ning ühtlasi meie riigijuhtimise ja poliitika-elu suurmees, kellel tuli elu jooksul tegutseda nii Riigikogu saadiku, ministri kui ka diplomaadina. Koolitöösse suhtus ta suure tähelepanuga, teda peeti nõudlikuks meheks.

Viljandi Haridusseltsi Tütarlaste Gümnaasiumi algkooli 1. klass 1936/7. õppeaastal: Ruth istub maas vasakult kolmandana (tüdrukud on kõik – üks juhuslik erand välja arvatud – koolivormis; poistel, kes võisid selles koolis käia ainult neljas esimeses klassis, ei olnud vorm kohustuslik). Foto Ruth Mirovi erakogust.

Kalju oli selles koolis juba kaks aastat käinud, algkooli neli esimest õppeaastat võisid seal ka poisid õppida. Kalju oli minust küll ainult aasta ja kolm kuud vanem, aga ta sünnipäev on 1. september, ja ta pandi kaheksaseks saanuna kohe kooli. Ega ta sugugi halvasti ei õppinud, aga tänu oma elavale fantaasiale oli suutnud juba üht-teist korda saata, nii et emal tuli aeg-ajalt kooli minna asja klaarima. Minu esimesel koolipäeval oli emal tegemist ja ta ütles Kaljule: "Vii Ruth kooli ja näita talle tema klass kätte!"

Nii me läksime, minu arg süda värisemas sees. Kartsin ju kooliminekut hirmsasti. Mind ei lohutanud isegi ilus koolivorm: tumesinisest peenest villasest riidest seelik ja madrusepluus igapäevaseks kasutamiseks ning valge pluus pidulikuks puhuks ja tumesinisest peenest sametist kuuenurkne barett valge tuti ja valgete paeltega. Suvel oli koolimajas tekkinud väike tulekahju ja ma juba lootsin, et ehk nüüd ei peagi kooli minema, aga sügiseks oli maja täiesti korras. Kooli esikus ütles Kalju mulle: "Otsi ise oma klassi!" ja pani poistega minema. Seisin natuke aega, ei osanud kuhugi minna ega julgenud kellelki küsida. Nutt tuli peale ja läksin tagasi koju ("Nuttus koju" – nagu nimetatakse üht regivärsiliste rahvalaulude struktuuritüüpi!). Ema oli õnneks veel kodus ja viis mu nüüd ise õigesse klassi ja õige õpetaja hoole alla. Klassijuhataja oli naine, ta nime mul enam meeles polnud, aga nüüd loen tunnistuselt – M. Pääsuke. Õppimine sujus üldiselt kenasti, sain hakkama, eriti meeldisid muidugi joonistamistunnid. Neid andis muide kaunis tuntud kunstnik Gustav Mootse (tema nimi on mul meeles!). Põrmugi ei meeldinud mulle laulmistunnid. Õpetaja oli ka karmi moega, ütles kohe: "Sina ei pea viisi!" Pärast seda pole ma enam laulmiseks suud lahti teinud. Kooliaasta lõpuks olid põhiained – eesti keel, usuõpetus, kodulugu ja matemaatika – kõik väga head, kõrvalainetest oli käsitöö väga hea, joonistamine ja võimlemine hea ning laulmine rahuldav (eks ma lau-

Jõulunäidendi tegelased: Ruth väikeste inglite hulgas vasakult teine (blondi tüdruku kõrval). Foto Ruth Mirovi erakogust.

lusõnad õppisin ikka pähe). Kooliaasta tipphetk oli minu meelest jõulupidu, kus ma sain näidendis etendada kaharas valges kleidis väikest inglit umbes paarikümne samasuguse hulgas (vist kõik meie klassi tüdrukud, ja poisid olid päkapikud).

Minu esimese kooliaasta järgsel suvel kolisime aga Viljandist ära ja asusime elama Nõmmele, Kivimäele. Isale pakuti Tallinnas head töökohta, ta sai Harjumaa Telegraafi-Telefoni Võrgu tehnilise osakonna juhatajaks, oli õieti juba suve algul selle koha vastu võtnud. Ema ei olnud pärast Helgi surma ennast Viljandis nagunii enam hästi tundnud. Pealegi elasid Nõmmel ema õed.

Oli aasta 1937. Kui Hispaania kodusõda välja arvata, oli elu Euroopas veel kaunis rahulik, aga halbaennustavad mustad pilved olid juba tõusmas.

Summary

Ruth Mirov 80

Memories from Childhood in Viljandi

On 24 November, 2008, Estonian folklorist Ruth Mirov celebrated her 80th birthday. Throughout her long life she has written down memories, which for readers of today seem like tales of the distant past. The selected fragments offer a retrospective look at Ruth's childhood and her childhood home in Viljandi, South Estonia.